

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МЕДИКО – ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник ректора
з навчальної роботи

 Світлана ГІЛІНА
«28» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 30. ПСИХОЛОГІЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Ступінь вищої освіти «бакалавр»

Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність: 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма «Психологія»

Миколаїв - 2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія в інклюзивній освіті» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» освітньо-професійної програми «Психологія».

Розробник: Ольга РЕБРОВА – кандидат психологічних наук

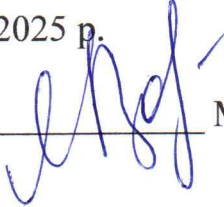
Робочу програму затверджено на засіданні кафедри психології

Протокол № 1 від 27 серпня 2025 р.

Завідувач кафедри психології Віталій ПЕТЬКОВ

Робочу програму погоджено Вченою радою університету

Протокол № 1 від 28 серпня 2025 р.

Голова Вченої ради Михайло ВОЛКОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	05 «Соціальні та поведінкові науки»	Цикл професійної підготовки	
Мова викладання – українська	Спеціальність 053 «Психологія»	Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 120		4-й	
		Семестр	
		8-й	
Тижневих годин для: ОФН – 4	Ступінь вищої освіти: бакалавр	Лекції	
		30 год.	
		Семінарські заняття	
		26 год.	
		Самостійна робота	
		64 год.	
		Індивідуальні завдання	
-			
		Вид контролю: залік	

Примітка

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для очної форми навчання 120 год.:

56 год. – аудиторні заняття, 64 год. – самостійна робота.

2. Анотація курсу

Освітній компонент «Психологія інклюзивної освіти» спрямований на формування у здобувачів вищої освіти здатності розуміти та дотримуватися етичних норм поведінки щодо осіб із порушеннями психофізичного розвитку, а також оволодіння методами і технологіями психологічної та корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Предметом вивчення освітнього компонента «Психологія інклюзивної освіти» є особливості інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній освітній простір, організація психолого-педагогічного супроводу таких дітей, а також вивчення закономірностей їхнього розвитку на різних етапах онтогенезу.

Міждисциплінарні зв'язки: курс «Психологія в інклюзивній освіті» побудований на основі синтезу та інтеграції навчального матеріалу декількох професійно орієнтованих дисциплін, які вивчаються у вищих навчальних закладах («Загальна психологія», «Диференціальна психологія», «Соціальна психологія», «Вікова психологія» та ін.).

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою ОК «Психологія інклюзивної освіти» є формування системи знань, умінь та навичок з психолого-корекційної діяльності психолога, що забезпечують реалізацію функцій, покладених на корекційного психолога у цілому, можливість самореалізації і самовдосконалення.

Завданнями ОК «Психології інклюзивної освіти» є формування знань про організацію, зміст та методичне забезпечення інклюзивної освіти в Україні, загальнокультурних та професійних компетенцій, необхідних для ефективної діяльності в якості організаторів та виконавців програм інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

У результаті вивчення освітнього компонента «Психологія інклюзивної освіти» у здобувачів вищої освіти формуються такі компетентності:

Загальні:

ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї.

ЗК 8. Навички міжособистісної взаємодії.

Спеціальні:

СК 08. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК 09. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

СК 10. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК 11. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК 12. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен досягти таких програмних результатів навчання:

ПРН 11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПРН 12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, тренінгів відповідно до вимог замовника.

ПРН 16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога, що визначають професійну поведінку і стосунки з людьми в суспільстві.

ПРН 17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

ПРН 18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я та за потреби визначити зміст запиту до супервізії.

ПРН 19. Враховувати індивідуальну варіативність становлення людини як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться: 120 год. / 4 кредити ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні основи інклюзивної освіти та психологічний супровід дітей дошкільного віку з різними формами затримки психічного розвитку

Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи.

Тема 2. Інклюзія – стратегія міжнародного та українського законодавства.

Тема 3. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.

Модуль 2. Психологічний супровід дітей дошкільного віку з різними формами затримки психічного розвитку

Тема 4. Особливості психічного розвитку дітей із затримкою психічного розвитку.

Тема 5. Розвиток пізнавальної діяльності.

Модуль 3. Особливості розвитку дітей із розладами аутистичного спектра

Тема 6. Причини виникнення розладів аутистичного спектра.

Тема 7. Характеристика дітей із розладами аутистичного спектра.

Тема 8. Взаємодія фахівців психолого-педагогічного профілю.

Тема 9. План корекційно-розвиткової роботи для дітей із розладами аутистичного спектра.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Очна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	сем	лаб	інд	сп		л	сем	лаб	інд	сп
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Теоретичні основи інклюзивної освіти												
Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи.	10	2	2			6						
Тема 2. Інклюзія – стратегія міжнародного та українського законодавства.	10	2	2			6						
Тема 3. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.	10	2	2			6						
Разом за 1 модулем	30	6	6			18						
Модуль 2. Психологічний супровід дітей дошкільного віку з різними формами затримки психічного розвитку												
Тема 4. Особливості психічного розвитку дітей із затримкою психічного розвитку.	12	4	2			6						
Тема 5. Розвиток пізнавальної діяльності.	14	4	2			8						
Разом за 2 модулем	26	8	4			14						
Модуль 3. Особливості розвитку дітей із розладами аутистичного спектра												
Тема 6. Причини виникнення розладів аутистичного спектра.	16	4	4			8						
Тема 7. Характеристика дітей із розладами аутистичного спектра.	16	4	4			8						
Тема 8. Взаємодія фахівців психолого-педагогічного профілю.	16	4	4			8						
Тема 9. План корекційно-розвиткової роботи для дітей із розладами аутистичного спектра.	16	4	4			8						
Разом за 3 модулем	64	16	16			32						
Всього годин	120	30	26			64						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Очна	Заочна
1.	Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи.	2	
2.	Інклюзія – стратегія міжнародного та українського законодавства. Інклюзивні школи-ефективні школи. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти.	2	
3.	Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання. Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів.	2	
4.	Особливості психічного розвитку дітей із затримкою психічного розвитку	2	
5.	Розвиток пізнавальної діяльності.	2	
6.	Причини виникнення розладів аутистичного спектра.	4	
7.	Характеристика дітей із розладами аутистичного спектра	4	
8.	Взаємодія фахівців психолого-педагогічного профілю	4	
9.	План корекційно-розвиткової роботи для дітей із розладами аутистичного спектра.	4	
Разом:		26	

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Очна	Заочна
1.	Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи.	6	
2.	Інклюзія – стратегія міжнародного та українського законодавства. Інклюзивні школи-ефективні школи. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти.	6	
3.	Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання. Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів.	6	
4.	Особливості психічного розвитку дітей із затримкою психічного розвитку.	6	
5.	Розвиток пізнавальної діяльності.	8	
6.	Причини виникнення розладів аутистичного спектра.	8	
7.	Характеристика дітей із розладами аутистичного спектра	8	
8.	Взаємодія фахівців психолого-педагогічного профілю.	8	

9.	План корекційно-розвиткової роботи для дітей із розладами аутистичного спектра.	8	
Разом:		64	

6. Перелік питань до заліку

1. Особливості організації інтегрованого та інклюзивного навчання в Україні.
2. Особливості організації інтегрованого та інклюзивного навчання в Італії.
3. Особливості здобуття освіти в Австрії.
4. Психолого-медико-соціальні центри у Бельгії.
5. Особливості освітньої реформи у Голландії.
6. Шведська модель інклюзивної освіти.
7. Особливості шкільної реформи в Україні.
8. Перешкоди на шляху до шкільної реформи.
9. Вплив інклюзивної освіти на забезпечення освіти для всіх.
10. Необхідність професійної підготовки для забезпечення інклюзивної освіти.
11. Роль оцінки успішності у забезпеченні якісної освіти.
12. Організація підтримки системи інклюзивної освіти.
13. Участь громади та родини у процесі інклюзивної освіти.
14. Розроблення інклюзивної навчальної програми.
15. Підтримка розвитку системи інклюзивної освіти.
16. Початок і підтримка змін у школах.
17. Цінності інклюзивної освіти.
18. Відмінність між «інклюдзією» та «інтеграцією».
19. Інклюзивна освіта: українські реалії.
20. Особливості програми «Розвиток інклюзивної освіти дітей з особливими потребами у загальноосвітніх та дошкільних закладах».
21. Мета, завдання та принципи впровадження інклюзивної освіти в Україні.
22. Шляхи впровадження інклюзивної освіти.
23. Принципи інноваційності в управлінні ЗНЗ і шляхи його реалізації.
24. Класифікація функцій управління ЗНЗ.
25. Адаптації для дитини з порушенням опорно-рухового апарату.
26. Адаптації для дитини з порушенням зору.
27. Адаптації для дитини з порушенням слуху.
28. Особливості розвитку дітей з ДЦП.
29. Інклюзивний підхід в освіті дітей з ДЦП.
30. Особливості психофізичного розвитку дітей з вадами зору.
31. Інклюзивний підхід до навчання дітей з порушенням зору.
32. Особливості психофізичного розвитку дітей з вадами слуху.
33. Інклюзивний підхід до навчання дітей з порушенням слуху.
33. Інклюзивний підхід до навчання дітей з важкими вадами мовлення.
34. Особливості розвитку дітей з вадами інтелекту (розумового розвитку).

35. Особливості роботи з дітьми з синдромом Дауна.
36. Інклюзивний підхід до навчання дітей з вадами розумового розвитку.
37. Особливості розвитку дітей із ЗПР.
38. Інклюзивний підхід до навчання дітей із ЗПР.
39. Сутність та природа дитячого аутизму.
40. Особливості розвитку дітей із РСА.
41. Робота з дітьми, що мають РСА. Загальні рекомендації.
42. Інклюзивний підхід до навчання дітей із РСА.
43. Діти із затримкою мовленнєвого розвитку (НВЗМН). Рівні НВЗМН.
44. Робота з дітьми з труднощами у навчанні. Загальні рекомендації.
45. Інклюзивний підхід до навчання дітей із труднощами у навчанні.
48. Інклюзивний підхід до навчання дітей із СДУГ.
49. Фактори, що допомагають школі залучати батьків.
50. Використання практик орієнтованих на сім'ю.
51. Реалізація індивідуального підходу у роботі з батьками.
52. Принципи педагогічної діяльності, орієнтованої на інтереси сім'ї.
53. Залучення батьків до розробки та подальшої реалізації індивідуального навчального плану.

7. Тематика рефератів

1. Роль і місце інклюзії у сучасній системі освіти України.
2. Основні підходи до реалізації інклюзивної освіти здобувача.
3. Саламанкська декларація про принципи та практичну діяльність у сфері освіти осіб із особливими потребами.
4. Заклад вищої освіти як установа відкритого типу.
5. Основні підходи до організації освітньої діяльності здобувачів із особливими потребами.
6. Освітнє середовище інклюзивного типу: специфіка організації в університетах.
7. Доступність та універсальний дизайн навчального середовища у закладі вищої освіти: принципи та технології впровадження.
8. Інноваційний досвід реалізації професійної діяльності в системі інклюзивної освіти країн Західної Європи.
9. Зарубіжний досвід співпраці громадських організацій із закладами вищої освіти інклюзивного типу.
10. Соціальні служби та їх роль у наданні спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб здобувачів.
11. Організація соціокультурних проектів у закладах вищої освіти інклюзивного типу.
12. Організація соціально-педагогічних проектів у закладах вищої освіти інклюзивного типу.
13. Організація благодійних проектів у закладах вищої освіти інклюзивного типу.

8. Тематика презентацій

1. Модель інклюзивного навчального середовища у закладі вищої освіти.
2. Ідеальний портрет викладача закладу вищої освіти інклюзивного типу.
3. Компоненти інклюзивної компетентності викладача закладу вищої освіти
4. Презентація відеосюжетів, які демонструють приклади професійного співробітництва викладача у команді фахівців інклюзивного закладу освіти.
5. Презентація спеціальних освітніх програм для обдарованих і талановитих здобувачів у закладах вищої освіти інклюзивного типу.
6. Презентація альтернативних методів комунікації викладача зі здобувачами із особливими потребами.
7. Презентація фрагмента заняття (за власним вибором) з використанням однієї із педагогічних технологій навчання здобувачів освіти із особливими освітніми потребами (технології опанування професійними знаннями, інтерактивні технології, особистісно орієнтовані технології тощо).
8. Презентація стратегій особистісного розвитку здобувачів освіти із особливими потребами (розвитку самозмобілізованості, впевненості у власних силах, самостійності тощо).
10. Презентація методів безпечної практики роботи зі здобувачами освіти із особливими потребами та стратегій діяльності у непередбачених ситуаціях.

9. Методи навчання

Традиційні методи навчання (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий/евристичний, дослідницький метод, метод проблемного викладу). Інтерактивні методи навчання (евристична бесіда, мозковий штурм, тренінг, ділова/рольова гра). Новітні освітні технології (презентації, використання мультимедіа). Практичні методи (семінарські заняття, робота з кейсовими завданнями тощо). Наочний метод (ілюстрації, демонстрації). Словесні методи (лекції, презентації, дискусії тощо).

10. Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання курсу

Загальна оцінка за ОК «Психологія інклюзивної освіти» складається з балів, які отримує здобувач освіти:

- *на рівні формальної освіти* – підготовку та виступи на практичних заняттях, виконання лабораторних робіт (максимально 5 б. за заняття);

- *на рівні неформальної освіти* – участь та виступи на семінарах, конференціях, засіданнях «круглих столів», тренінгах, підготовка статті (максимально – 10 б)., колоквіум оцінюється максимальною кількістю балів – 40.

Сумарно – 100 балів.

Залік виставляється автоматично і включає поточне оцінювання та колоквіум. На повторну здачу заліку виносяться питання, які потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних завдань і оцінюється відповідно 100 балами.

Підсумковий контроль

На повторну здачу заліку виносяться питання, які потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних завдань. Залік проводиться в письмовій формі і включає три питання: 1 питання теоретичне передбачає ґрунтовний аналіз окресленої проблеми, 2 – питання прикладне передбачає використання теоретичних знань під час вирішення практичних задач, третє питання творче – вимагає креативного підходу у вирішення складної ситуації. Максимально оцінюється 100 балів.

Із максимальних 100 балів загального оцінювання предмету, які може набрати здобувач у ході засвоєння дисципліни максимум 50 балів

- опитування на семінарських заняттях (максимум 5 б);
- підготовка і презентація реферату (максимум 10б);
- індивідуальна робота (максимум 10 б);
- конспект першоджерел з презентацією (максимум 10 б);
- контрольна робота(максимум 5 балів);
- термінологічний словник(тестове завдання)-(максимум 10б)

інші 50 балів – це залік.

Критерії оцінювання знань здобувачів освіти:

В основу системи оцінювання знань здобувачів із навчальної дисципліни закладені наступні критерії:

1) повнота знань – вичерпна достатність у відтворенні інформації щодо змісту навчальної дисципліни;

2) адекватність знань – їх правильність, відповідність теоретико-методологічним основам предмета;

3) усвідомленість (осмисленість) знань – розуміння смислу інформації по навчальній дисципліні та вміння його вербалізувати:

4) вміння творчо мислити, давати своє бачення і розуміння поставлених завдань («побічний продукт» діяльності).

Виходячи з цього, оцінка «відмінно» ставиться за наявність у здобувача вичерпних і правильних знань щодо головних проблем навчальної дисципліни, розгляду яких були присвячені лекційні та семінарські заняття. При цьому знання повинні бути осмисленими, що проявляється у повноті та адекватності їх пояснення. Вміння підходити до рішення завдання не тільки у форматі репродукції, але й творчого мислення.

Оцінка «добре» ставиться за наявність у здобувача знань щодо більшості тем, які передбачені навчальною програмою. При цьому знання характеризуються адекватністю, але є частково усвідомленими (здобувач за формою відповідає правильно, а пояснити смисл може не завжди).

Оцінка «задовільно» ставиться за наявність у здобувача фрагментарних знань з дисципліни, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно вербалізуються.

Оцінка «незадовільно» ставиться за відсутність у здобувача знань щодо головних проблем навчальної дисципліни, або ж за наявність часткових знань, які він неправильно розуміє і неправильно трактує.

Сумарна кількість – 100 балів.

Вимоги до письмової роботи

Здобувачам освіти необхідно вибрати із запропонованих вид роботи, з яким хоче кожен з них провести, яке потрібно описати(письмова робота) презентувати на парі.

Власне виконання індивідуальної роботи покликане розвивати самостійність навчальної діяльності, мисленнєві операції в опрацюванні навчального матеріалу (абстрагування, порівняння, конкретизація, узагальнення, схематизація, аналіз, синтез тощо), розвиває критичне мислення, а також креативність мислення, що особливо виявляється у здатності репрезентувати опрацьований матеріал, а також у здатності його представляти у формі висновку психологічного дослідження.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Рекомендована література

Основна:

1. Гончарова Г. Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посібник для викладачів та здобувачів. Тернопіль:ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. 141 с.

2. Гуляєва О.В.. Основи інклюзивної освіти: навч. посіб. до практичних занять. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024.

3. Савінова Н.В., Берегова М.І., Борулько Д.М. Інклюзивне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку. навч.- метод. посіб. Миколаїв: видавець Торубара В.В., 2020. 114 с.

4. Чупахіна Світлана. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. ІваноФранківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2020. 96 с.

Додаткова:

1. Байда Л.Ю. Інвалідність та суспільство: навч.-метод. посіб. / Л.Ю. Байда, О.В. Красюкова-Еннс, С.Ю. Буров та ін. / За заг. ред. Л.Ю. Байди, О.В. Красюкової-Еннс. Київ, 2012. 216 с.
2. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. // Е. Деніелс, К. Стаффорд. Львів: Т-во «Надія», 2000. 255 с.
3. Данілявічутє Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. / Е.А. Данілявічутє, С.В. Літовченко / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
4. Данілявічутє Є.А. Закономірності виникнення, сутність та місце інклюзії у єдиній системі освіти в Україні. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2013. №1 (65). С. 2-8.
5. Єфімова С. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: метод. посіб. / Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012». 152 с.
6. Єфімова С.М., Королюк С.В. Лідерство та інклюзивна освіта: навч.-метод. посіб. / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. 164 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
7. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. 1991. № 2. С. 252-258.
8. Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 30. – С. 142-150.
9. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 2-3. – С. 36-42.
10. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практич. посіб. / [Тім Лорман, Джоан Демплер, Девід Харві]; пер. з англ. Київ: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. 296 с.
11. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва. Київ: «Самміт-Книга», 2009. 272 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
12. Колупаєва А.А., Данілявічутє Е.А., Літовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навч.- метод. посіб. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 197 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
13. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: навч.- метод. посіб. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 273 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
14. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: навч.-метод. посіб. Київ: «АТОПОЛ», 2010. 96 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
15. Лорман Т. Сім стовпів інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?». *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2010. №3 (57). С. 3-11.

16. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / Дитина. Програма навчання і 48 виховання дітей дошкільного віку від двох до семи років / Наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. Київ: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2012. С. 94-99, 162-165, 239-243, 399-406.

17. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / О.В. Мартинчук, В.М. Вертугіна // Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. проекту: В.О. Огнев'юк; наук. ред. Н.В. Кудикіна, В.У. Кузьменко; авт. кол. Е.В. Белкіна, Н.І. Богданець-Білоskalенко, О.Л. Богініч, З.Н. Борисова, М.С. Вашуленко та [ін.] / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. С. 291-307.

18. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.

19. Мартинчук О.В. Формування толерантності як складової професійно-педагогічної підготовки студентів до роботи в інклюзивних закладах освіти // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 березня) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка та ін.; за заг. ред. В.О. Огнев'юка [редкол.: В.О. Огнев'юк, В.П. Андрущенко, Л.Л. Хоружа, О.М. Олексюк, О.В. Уваркіна, Н.М. Віннікова]. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. С. 914-919.

20. Моклович Ю.Я. Інклюзивна форма освіти: досвід колективу загальноосвітнього навчального закладу. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2013. №1 (65). С. 40-44.

21. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

22. Порядок комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу / Наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я від від 27.03.2006. № 240/165.

23. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. у 9 книгах / За заг. ред. Колупаєвої А.А. Київ: ТОВ ВПЦ «Літопис-XX», 2010. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

24. Сак Т. Контроль та оцінювання соціальної компетентності учнів з особливостями психофізичного розвитку в інклюзивному класі. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2010. №4 (58). С. 8-11.

25. Сак Т.В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс та наук.-метод. посіб. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. 168 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

26. Сак Т.В. Технологія зворотного зв'язку в інклюзивному навчанні. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2012. №4 (64). С. 2-5.
27. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні. *Дефектологія*. 2004. № 2. С. 6-11.
28. Спеціальна педагогіка: понятійно-термінологічний словник / За ред. акад. В.І. Бондаря. Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с. 51
29. Таранченко О.М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. / О.М. Таранченко, Ю.М. Найда / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 124 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
30. Таранченко О.М. Діти з порушеннями слуху в інклюзивному закладі. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2010. №4 (58). С. 3-8.
31. Таранченко О.М. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2011. №1 (59). С. 18-24.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbu.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського.
2. <http://lib.iitta.gov.ua/> – Електронна бібліотека НПН України.
3. <http://upsihologa.com.ua/> – портал професійних психологів України «У психолога».
4. <http://psylib.org.ua/index.html> – Психологічна бібліотека Київського фонду сприяння розвитку психологічної культури.
5. <http://studentbooks.com.ua/> – Студентська бібліотека.
6. <https://youalib.com/> – Всеукраїнська електронна бібліотека.